

**Изложба „Разкази от окопите. Българският Тренч арт“ –
концепция и рецепция**
Десислава Тихолова

<http://doi.org/10.7546/BF.4.2025.04>

Литература

Вазов, Владимир 2021: *Животописни бележки*. София: Сдружение „Българска История“ [Vazov, Vladimir 2021: *Zhivotopisni belezhki*. Sofia: Sdruzhenie „Bulgarska istoriya“].

Дарове 1917: (Без автор). Дарове на народния поетъ. – *Отечество*. Седмично списание, № 19/12.05.1917, 2 [Darove 1917: (Bez avtor). Darove na narodniya poet. – *Otechestvo*. Sedmichno spisanie, № 19/12.05.1917, 2].

Джонев, Ангел 2017: *Кюстендил – военната столица на България през Първата световна война. Кюстендилци и Кюстендилският край във въоръжения конфликт (1915–1918)*. Кюстендил: Регионален исторически музей [Dzhonev, Angel 2017: *Kyustendil – voennata stolitsa na Bulgaria prez Parvata svetovna vojna. Kyustendiltsi i Kyustendilskiyat kray vav vaorazheniya konflikt (1915–1918)*. Kyustendil: Regionalen istoricheski muzey]. Достъпна и на адрес: <http://www.mni.bg/2018/07/angel-djonev-kiustendil.html> (01.06.2026).

Димитрова, Десислава 2008: Гостите на „Калиопа“, гостите на Русе. – *Известия на Регионален исторически музей – Русе. Т. XIII. Град – етнология – музей* (съст. Николай Ненов), 19–26 [Dimitrova, Desislava 2008: Gostite na „Kaliopa“, gostite na Ruse. – *Izvestiya na Regionalen istoricheski muzey – Ruse. T. XIII. Grad – etnologiya – muzey* (sast. Nikolay Nenov), 19–26].

Елдъров, Светлозар 2006: Един ден на южния фронт (Народопсихология и военна история). – В: *Първата световна война на Балканите. Сборник доклади и научни съобщения, изнесени на Международна научна конференция в София на 10–11 октомври, 2005 г.* София: Военно издателство, 203–211 [Eldarov, Svetlozar 2006: Edin den na yuzhniya front (Narodopsihologiya i voenna istoriya). – In: *Parvata svetovna vojna na Balkanite. Sbornik dokladi i nauchni saobshteniya, izneseni na Mezhdunarodna nauchna konferentsiya v Sofia na 10–11 oktomvri, 2005*. Sofia: Voенno izdatelstvo, 203–211].

Златева, Ани 2001: Фронтовото творчество и войната (шрих към добродетелите на българския войн). – *Годишник на Военната академия „Г. С. Раковски“*, Т. 2, 166–174 [Zlateva, Ani 2001: Frontovoto tvorchestvo i voynata (shtrih kam dobrodetelite na bulgarskiya voyn). – *Godishnik na Voennata akademiya „G. S. Rakovski“*, Т. 2, 166–174].

Златева, Ани 2015: Войнишкото фронтово творчество в българската армия по време на Първата световна война. – *Историческо бъдеще*, № 1–2, 210–251 [Zlateva, Ani 2015: Voynishkoto frontovo tvorchestvo v bulgarskata armiya po vreme na Parvata svetovna vojna. – *Istoricheskio badeshte*, No. 1–2, 210–251].

Златева, Ани 2018: Войнишкото творчество в окопите и благотворителните изложби на фронтовите ни армии за тутраканските герои. – В: *Герои. Идеи. Събития. Сборник изследвания от международна научна*

конференция, 7–8 юни 2018 г., Тутракан. Издание на Исторически музей – Тутракан. Тутракан: ИК Гутенберг, 185–208 [Zlateva, Ani 2018: Voynishkoto tvorchestvo v okopite i blagotvoritelните izlozhbi na frontovite ni armii za tutrakanskite geroi. – In: Geroi. Idei. Sabitiya. Sbornik izsledvaniya ot mezhdunarodna nauchna konferentsiya, 7–8 yuni 2018 g., Tutraкан. Izdanie na Istoricheski muzey – Tutraкан. Tutraкан: IK Gutenberg, 185–208].

Златева, Анка 2004: *Австрийските дарители за България 1912–1918. Български традиции и чужд опит*. София: Приятелите на Дом Витгенщайн [Zlateva, Ani 2004: *Avstriyskite dariteli za Bulgaria 1912–1918. Bulgarski traditsii i chuzhd opit*. Sofia: Priyatelite na Dom Vitgenshtayn].

Константинов, Алеко 1894: *До Чикаго и назад* [Konstantinov, Aleko 1894: *Do Chikago i nazad*]. – <https://chitanka.info/text/3705> (20.03.2026).

Мяшков, Пламен, Ганчо Ганев, Христо Тодоров 2018: *Повикани под знамето на народната чест*. Каталог. Издание на Регионален исторически музей – Ловеч [Myashkov, Plamen, Gancho Ganey, Hristo Todorov 2018: *Povikani pod znameto na narodnata chest*. Katalog. Izdanie na Regionalen istoricheski musey – Lovech].

Ненов, Николай 2008: Градският мит „Къщата на Калиопа“. – *Известия на Регионален исторически музей – Русе. Т. XIII. Град – етнология – музей* (съст. Николай Ненов), 9–18 [Nenov, Nikolay 2008: Gradskiyat mit „Kashtata na Kaliopa“. – *Izvestiya na Regionalen istoricheski muzey – Ruse. T. XIII. Grad – etnologiya – muzey* (sast. Nikolay Nenov), 9–18].

Ненов, Николай, Десислава Тихолова, Искра Тодорова 2025: *Българският модерн – между европейските стилове и културното наследство. Каталог от изложба*. София: ИИК „РОД“ [Nenov, Nikolay, Desislava Tiholova, Iskra Todorova 2025: *Bulgarskiyat modern – mezhdu evropeyskite stilove i kulturnoto nasledstvo. Katalog ot izlozhba*. Sofia: Izdatelstvo „ROD“].

Николова, Станислава 2014: Военните картички на Николай Райнов от периода на Първата световна война (1914–1918). – *Проблеми на изкуството*, № 4, 21–28 [Nikolova, Stanislava 2014: Voennite kartichki na Nikolay Raynov ot perioda na Parvata svetovna voyna (1914–1918). – *Problemi na izkustvoto*, No. 4, 21–28].

Петров, Красимир, Нели Дакова, Маргарита Господинова-Дешкова 1998: Каталог на снимки, документи и вещи от фонда на Исторически музей – Плевен, свързани с войните за национално обединение (1885, 1912–1913 и 1915–1918). – *Известия на музеите в Северозападна България*, Т. 26, 177–285 [Petrov, Krasimir, Neli Dakova, Margarita Gospodinova-Deshkova 1998: Katalog na snimki, dokumenti i veshti ot fonda na Istoricheski muzey – Pleven, svarzani s voynite za natsionalno obedinenie (1885, 1912–1913 i 1915–1918). – *Izvestiya na muzeite v Severozapadna Bulgaria*, Т. 26, 177–285].

П. С. 1918: Войнишки храмове на изкуството. – *Отечество*. Седмично списание. № 18/12.05.1918, 8–9 [P. S. 1918: Voynishki hramove na izkustvoto. – *Otechestvo*. Sedmichno spisanie, No. 18/12.05.1918, 8–9].

Рангочев, Константин 2024: Локално и регионално в българската фолклорна религиозност (Манастирчето „Покровителна Богородица“ до с. Радуил, Самоковско. – *Годишник на Асоциация Онгъл – София. Т. 24 Сакрални модели на света. Хронос и топос*, 29–42 [Rangochev, Konstantin

2024: Manastircheto „Pokrovitelna Bogoroditsa“ do s. Raduil, Samokovsko. – *Godishnik na Asotsiatsiya Ongal – Sofia*. T. 24 *Sakralni modeli na sveta. Hronos i topos*, 29–42].

Танчев, Ивайло 2020: *Войнишко творчество*. София: „Камея“ ООД [Tanchev, Ivaylo 2020: *Voynishko tvorchestvo*. Sofia: „Kamea“ OOD].

Тихолова, Десислава 2018: Мънистата – от домашен занаят към Trench art. – *Известия на Регионален исторически музей – Русе*. T. 20. *Camera Danubiana – Образи от градовете в страните по Дунав*, 84–94 [Tiholova, Desislava 2018: *Manistata – ot domashen zanayat kam Trench art. – Izvestiya na Regionalen istoricheski muzey – Ruse*. T. 20. *Camera Danubiana – Obrazi ot gradovete v stranite po Dunav*, 84–94].

Тихолова, Десислава 2024: *Разкази от окопите. Българският Тренч арт. Каталог на изложба*. София: ИИК „РОД“. // Tiholova, Desislava 2024: *Tales from the Trenches. The Bulgarian Trench Art. Exhibition Catalogue*. Sofia: ROD Publishing House. Достъпен и на адрес: <https://e.pcloud.link/publink/show?code=XZHguxZ2fMhduEowR8Ebu82M3cB20szmxzy> (04.06.2026).

Тотева, Йорданка 2011: Войнишко фронтово творчество, съхранявано в НВИМ. – *е-музеен вестник*, бр. 2, год. III, Април–Май [Toteva, Yordanka 2011: *Voynishko frontovo tvorchestvo, sahranyavano v NVIM. – e-muzeen vestnik*, br. 2, god. III, April–May]. – https://militarymuseum.bg/Pages/Vestnik/Vestnik_april-maj%202011/VoennaIstoria/text03.html (20.03.2026).

Чешми 1916: (Без автор). Чешми паметници. – *Отечество*. Седмично списание, № 40–41/31.10.1916, 16 [Cheshmi 1916: (Bez avtor). *Cheshmi pametnitsi. – Otechestvo*. Sedmichno spisanie, No. 40–41/31.10.1916, 16].

Шаренкова, Радостина 2008: Къщата на Калиопа за Града, музеите и етнологията в България. – *Известия на Регионален исторически музей – Русе*. T. XIII. *Град – етнология – музей* (съст. Николай Ненов), 27–36 [Sharenkova, Radostina 2008: *Kashtata na Kaliopa za Grada, muzeite i etnologiyata v Bulgaria. – Izvestiya na Regionalen istoricheski muzey – Ruse*. T. XIII. *Grad – etnologiya – muzey* (sast. Nikolay Nenov), 27–36].

Baril, Quentin 2018: L’“artisanat de tranchée” comme témoignage de la Grande Guerre. – *La Tribune*. Publié le 11/11/18 à 08:42 – Mis à jour le 13/12/24 à 02:19. – <https://www.latribune.fr/opinions/tribunes/l-artisanat-de-tranchee-comme-temoignage-de-la-grande-guerre-796845.html> (20.03.2026).

Dennis, Marc J. R., Nicholas J. Saunders 2003: *Craft and Conflict: Masonic Trench Art and Military Memorabilia*. London: Savannah Publications.

Heinich, Nathalie 2009: *La Fabrique du patrimoine. De la cathédrale à la petite cuillère*. Paris: Maison des Sciences de l’Homme.

Kimball, Jane A. 2004: *Trench Art: An Illustrated History*. California: Silverpenny Press, Davis.

Middlemiss, Nigel 2024: *Travellers’ Tales of Bulgaria: by British Visitors through the Centuries*. Русе: Авангард принт.

Recklies, Adele Rogers 2007: *Bead Crochet Snakes. History and Technique*. Brooklyn: Reckless Beading Press.

Saunders, Nicholas J. 2001: *Trench Art: A Brief History & Guide, 1914–1939*. Yorkshire-Philadelphia: Pen and Sword Military.

Saunders, Nicholas J. 2003: *Trench Art. Materialities and Memories of War*. Oxford; New York: Berg.

Saunders, Nicholas J. 2004: *Matters of Conflict. Material Culture, Memory and the First World War*. – <https://ndl.ethernet.edu.et/bitstream/123456789/16065/1/25.pdf> (20.03.2026).

Somçağ, Hatice 2022: Cezaevlerinde Boncuk İşi Yapımı El Sanatları Ürünlerinin Ve Özel Bir Koleksiyonda Yer Alan Saya Örneklerinin Değerlendirilmesi. – *The Meric Journal*, 6 (15). – <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2247220> (20.03.2026).

Szyborski, Wiktor 2022: Sztuka okopowa a jej wykorzystanie w dydaktyce historii. – *Perspektywy kultury*, No. 36 (1/2022), 209–229. – <https://czasopisma.ignatianum.edu.pl/pk/article/view/2205/2059> (20.03.2026).

Tillier, Bertrand 2019: *Déjouer la guerre? Une histoire de l'art des tranchées* (1914–1918). Strasbourg: Presses universitaires de Strasbourg. – <https://books.openedition.org/pus/34746> (01.06.2026).

Warin, Patrice 2011: *Les objets d'écriture de la Grande Guerre*. Français: Ysec Editions.

Waugh, Judy 2016: *Trench Art: the Stories behind the Talismans*. Australia: Fontaine Publishing Group.

Интернет източник

Български военни паметници [Bulgarski voenni pametnitsi]. – <https://militarymuseum.bg/voenna-istoria/pametnitsi/> (04.06.2026).

Десислава Тихолова
Институт за етнология и фолклористика
с Етнографски музей
Българска академия на науките
ул. „Акад. Георги Бончев“, бл. 6
1113 София, БЪЛГАРИЯ

Регионален исторически музей – Русе
бул. „Фердинанд“ № 39
7000 Русе, БЪЛГАРИЯ
desi_kaliopa@abv.bg